MONITOR
Na R. P. 1777.
Nro: XXVII.
Dnia 2. Kwietnia

Gaude ſorte tua. Hor. epod. 14. 15.

POtrzeba, namiętności, wyſtępki y cnoty ſą źrzodłem odmiennych ſtanow; ktoremi ſię ludzie rożnią. Mało ieſt tych ſtanow ſtanownych y przyiętych, ktorzyby ſię do ſpołeczności nieprzykładali, y czego na iey korzyść nie obracali: à w miarę ich użyteczności ſzacunku y wſparcia warci ſą, y to

im wyżſzość iednym nad drugiemi daie.

W ten czas dopiero kto prawdziwie ſzacownym y wielkim ieſt, gdy ſię do uſzczęśliwienia innych przykłada, y gdy przemyſłu ſwego y przymiotow użytecznie zażywa. *Jeżeli żyżność natury ieſt dla ludzi, mawiał Cycero, ludzie ſą iedni dla drugich.* Bogactwa więc y ſława nie czynią wielkiego człowieka, czaſem nawet y miernego nie czynią. Według tego prawidła trzebaby wybrać ſtan, gdyby okoliczności, nie wiadomość, władza Rodzicow, ſame nawet życia potrzeby wybrać pozwoliły, trzeba przynaymniey według niego ſię ſprawować, dla godnego zaſtępowania ſtanu, do ktorego kto był przywiedziony. Ja ſądzę że nie doſyć ſzacuią tych, ktorzy rownym ſwym użyteczni ſą, ſądzą ich tak ściśle, iak naynieużytecznieyſzych, à przecie tym celem tylko na nich patrząćby powinni.

ni. Coż dziś szkodzi społeczeństwu? że ow człowiek rzadki, że ow przemyślny rzemieślnik, że ow Mędrzec iest takiego a takiego charakteru, takiego gustu, byleby mu służył. Jeżeli się do uszczęśliwienia y wsławienia narodu swego przykłada, winną mu cześć oddawać powinien.

Wszędzie przewodząca chciwość, miłość dobra publicznego zawsze przytłumia. Już teraz między przystoynym à użytecznym rożnicy nie czynią. Coś więcey ieszcze czynią, co tylko iest pożytecznego za uczciwe iuż uchodzi. Mierna o dobro swe troskliwość y staranność zawsze są pozwolone, y tego potrzeba na siebie y familii utrzymywanie, ale wszelka inna staranność tey troskliwości ofiarą się staie: interes publiczny za nic teraz od wielu poczytywany bywa. Za Rzymską teraz y niewczesną cnotę poczytuią, owe wycienczanie y zupełną ofiarę swych przymio-

miotow dla Oyczyzny dobra, ſamą tylko, iak mowią, niewdzięczność y nędzę na ſiebie y ſwą familią ściągaią. Jak gdyby uſługowanie ſtanowi niebyło częſtokroć naypewnieyſzą drogą zbogaczenia ſię; y iak gdyby nie zbogaciwſzy ſię małą było nadgrodą to upewnienie, że ſię na ſpolne y powſzechne ſpołeczeńſtwa dobro pracowało.

Kolbertowie y PP. *Louwowie* czyżby byli pożyteczniey na familie ſwe pracowali, własną korzyść ſobie za cel wyſtawuiąc, jak, oddaiąc ſię y poświęcaiąc całych dobru poſpolitemu, uczynili? Dobra ich ſame ſię prawie przez ſię pomnożyły, y teraz tym ſłyną, że za ſwego czaſu byli Państwu nayużytecznieyſzemi: ſłuſznie ich ieſzcze y teraz iako wzor wielkich ludzi wyſtawuią. Sądzą niektorzy, ale fałſzywie, że ci tylko, ktorzy wielkie zaſtępuią mieyſca y urzędy, Państwu bydź użytecznemi, ſtarać ſię powinni, każdy w ſwoim

ſwoim obrębie użytecznym bydź może. Znaczne y wielkie uſługi nie tak ſą częſte: nawet od chęci okazywania ich nie zależą.

My wſzyſcy metę iedną wielką lub małą do przebieżenia mamy. *Mechanicy* wſzyſcy podaią nam rzemieślnika zaleconego, ſzacunek, miłość maiącego, do radzenia y pomagania innym zdolnego, ubogi nawet nędznik może ſię drugiemu ſobie podobnemu przydać. Jak wieleby zamieſzania było, gdyby zawiaduiący ſkarbem, Oyczyznie ſwey woyſkami władaiąc, à żołnierz ſkarbem zawiaduiąc ſłużyć chciał. Rzadko kto przez gorliwość o poſpolite dobro, z granic ſtanu ſwego wykracza. Każdy ie ma ſobie przepiſane, w ktorych ſię zachowywać ſzczęśliwſza y pożytecznieyſza ieſt: rozum ludzki wſzyſtkiemu wyſtarczyć nie może. Ludzie we wſzelkim gatunku naydoſkonalſi ci ſą ktorzy ſię iednego tylko

ſpo-

ſpoſobu życia trzymali, lub też tak ſpoionych wiadomości, żeby iedną drugiey pomagała. Tak na przykład dobry lekarz, ma bydź razem dobrym Fizykiem y dobrym Chymiſtą. Chcąc bydź drugim prawdziwie użytecznym, trzeba lepiey niż drudzy umieć to, co ſię robi, à chcąc tego dokazać y dobrym bydź obywatelem, trzeba na dokładnym ſtanu ſwego pełnieniu przeſtać.

Od dawnych czaſow polityczne ciało z ludzkim rownano: złe lub dobre zdrowie ciała zależy na tym, iak każda część ſwą powinność pełni: mieſzaiąc ſię do powinności żołądka nogi, użytecznemi ſię nie ſtaną. Swiat by może y nad to przedziwny był, gdyby wſzyſcy właściwą ſobie rolę grali. Pod tym pozorem, że złe zażywanie iuż ieſt powſzechne, nie trzeba ſię w nie podawać; toż ſamo na teatrum świata dzieie ſię co y na komedyi: wyświſtu-

ią

ią Aktorow, ktorzy nie te osoby udaią, na ktore są wyznaczeni.

Rzemieślnik dobrze koło swego rzemiosła chodzący, milszy bydź społeczeństwu powinien, niżeli człowiek urzędowny, ktory nie dobrze się na swoim urzędzie sprawuie. Nie dawaymyż się uwodzić, iak wielu innych zwodniczym pozorom: nie masz stanu ktoryby dobrze się w nim sprawuiącego hańbił, ale wielu iest takich ludzi, ktorzy szpecą stan swoy, nie godnie się w nim sprawuiąc.

Potrzebaby żałobę postanowić po śmierci dobrych Obywatelow. Imiona tych, ktorzy umieraią, pożytek iaki Oyczyźnie przyniosszy, warte bydź wypisane y chowane w Kościołach. Te regestra stałyby się źrzodłem chwały y szlachetności, ktorey by się nikt sprzeciwić nie śmiał: co tylko nie iest

uży-

użytecznego społeczeństwu za nic by poczytane było.

W Egipcie Krolow po śmierci sądzono, y za Bogow poczytywano tych, ktorzy Oycami swego ludu y swych poddanych byli. *Chińczykowie* zwykli potomności podawać pamiątkę dobrych Obywatelow: Sam Cesarz własną ręką pisze ich pochwały, ktore tenże narod za szlachetności zaszczyt iedynie poczytuie.

Jak wiele u nas iest ludzi, ktorzyby mogli do publicznego dobra się przykładać, a tego czynić niechcą! iak wiele talentow zakopanych, sztuk y umieiętności opuszczonych, gruntow nie uprawnych, potrzebowały by ich pomocy, a głośno na nich wołaią, chociaż wysłuchane nie są! *Fruges consumere nati*